

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

IŠANKSTINIO TYRIMO ATASKAITA PROFESINIO MOKYMO KOKYBĖS UŽTIKRINIMAS

2010 m. gruodžio 10 d. Nr. IT-P-50-11-15

Vilnius

Išankstinis tyrimas atliktas, vykdant
Valstybės kontrolės 5-ojo audito departamento direktorės Daivos Bakutienės
2010-08-17 pavedimą Nr. P-50-11

Išankstinį tyrimą atliko valstybinių auditorių grupė:
Jonas Izokaitis (grupės vadovas)
Arturas Balsys
Vita Kondratavičiūtė

Išankstinis tyrimas pradėtas	2010-08-17
Išankstinis tyrimas baigtas	2010-12-10

Su išankstinio tyrimo ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

Išankstinio tyrimo atlikimo priežastys	3
Išankstinio tyrimo apimtis ir metodai	4
Nagrinėtos veiklos sritys ir nustatytos problemos	6
1. Vieningas kokybės užtikrinimo modelis	7
2. Profesinio mokymo įstaigų tinklo pertvarka	12
3. Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo finansavimas	14
4. Profesinio mokymo atitiktis rinkos poreikiams	17
Priežastys, dėl kurių siūloma neatlikti audito	20
Priedai	22

IŠANKSTINIO TYRIMO ATLIKIMO PRIEŽASTYS

Lietuvos švietimo vizija yra išdėstyta Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose¹ ir jų įgyvendinimo programoje² (toliau – programa). Programoje numatyta didinti profesinį išsilavinimą įgyjančių mokinių skaičių ir pasiekti, kad 2012 m. mokinių, besimokančių pagal technologinio profilio ir profesinio mokymo rengimo programas (ISCED III lygmens)³, dalis siektų 50 proc. (2007 m. siekė 26,3 proc., siektina reikšmė 2007 m. – 45 proc.). Tai pat buvo keliamas tikslas, kad nubyrančių ir anksti švietimo sistemą paliekančių jaunuolių dalis neviršytų 9 proc. Nepaisant to, kad daugelyje (92 proc.) įstaigų kasmet mokinių skaičius didėja, vis dar gana didelis procentas mokinių, paliekančių profesines mokyklas. Pažymėtina, kad nuo 2003 iki 2007 m. išstojusių iš profesinių mokyklų dalis išaugo maždaug po 3 proc. Nuo 2008 iki 2009 m. iš profesinių mokyklų išstojo 7 181 mokinys, t. y. 16 proc. visų profesinių mokyklų mokinių⁴.

Valstybės investicijų programos lėšos (praktinio mokymo įrangai įsigyti) nebuvo skiriamos nuo pat Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo iki šalies įstojimo į Europos Sąjungą. Dalis mokymo įstaigų praktinio mokymo įrangą 2004–2006 m. atnaujino, dalyvaudamos Europos Sąjungos bendrosiose švietimo ir stojimo paramos programose, tačiau didžiausios investicijos numatytos vykdant 2007–2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programą profesinio praktinio mokymo infrastruktūrai stiprinti. Siekiant panaudoti ES lėšas, skirtas profesinio mokymo išteklių plėtrai, 2007 m. buvo patvirtinta Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programa⁵ (toliau – programa). Atliekant profesinio mokymo srities stebėseną, nustatyta, kad vėluoja tam tikrų programos priemonių įgyvendinimas.

Viešojoje erdvėje dažnai keliamos problemos^{6,7,8}: nėra glaudžių ryšių tarp valstybinių institucijų, atsakingų už tam tikros srities specialistų rengimą, jų poreikio nustatymą, profesinio mokymo kokybę neatitinka vietos ir Europos Sąjungos darbo rinkos keliamų reikalavimų, profesinio mokymo ir įgytų kvalifikacijų prestižas lieka žemas ir pan.

Dėl minėtų priežasčių Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė į 2010 m. Valstybinio audito programą įtraukė profesinio mokymo kokybės užtikrinimo auditą.

¹ Lietuvos Respublikos Seimo 2003-07-04 nutarimas Nr. IX-1700 „Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų“.

² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-01-24 nutarimas Nr. 82 „Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo“.

³ ISCED – Tarptautinė standartizuota švietimo kvalifikacija.

⁴ Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, Lietuvos švietimas. Tik faktai, Vilnius, 2010.

⁵ Švietimo ir mokslo ministro 2007-12-03 įsakymas Nr. ISAK-2333 „Dėl praktinio profesinių išteklių plėtros programos patvirtinimo“.

⁶ http://www.vrm.lt/nrp/assets/files/Alytus/Alytaus%20RPP/Alytaus%20RPP_bendras_2010%2006%2014_FINAL.pdf.

⁷ <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2006-09-04-rimantas-lauzackas-profesinis-rengimas-lietuvoje-pletojamas-neturint-aiskios-vizijos/5083>.

⁸ http://www.alfa.lt/straipsnis/10418774/?Gruzevskis..apie.reemigracija.galime.tik.pasvajoti=2010-11-01_19-31.

IŠANKSTINIO TYRIMO APIMTIS IR METODAI

Audito objektas – profesinio mokymo kokybės užtikrinimas.

Audito subjektas – Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros bei Ugdyto plėtotės centrai, Klaipėdos turizmo mokykla, Visagino technologijos ir verslo profesinis mokymo, Kauno statybininkų rengimo, Šiaulių profesinio rengimo centrai.

Audituojamas laikotarpis: 2007–2010 metai. Tendencijų ir pokyčių analizei naudojome ankstesnių metų duomenis.

Išankstinio tyrimo tikslai – surinkti informaciją apie profesinio mokymo kokybės užtikrinimą, nustatyti problemas, įvertinti, ar tikslinga atlikti pagrindinį tyrimą.

Išankstinio tyrimo metu taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai: pokalbių, palyginamosios ir situacijos analizės bei dokumentų peržiūros.

Informacijos šaltiniai. Išankstinio tyrimo metu duomenys buvo renkami:

- nagrinėjant Lietuvos Respublikos teisės aktus ir kitus dokumentus, tiesiogiai susijusius su profesinio mokymo kokybės užtikrinimu;
- nagrinėjant Švietimo ir mokslo ministerijos, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro, profesinių mokymo įstaigų dokumentus: strateginius veiklos planus, ministerijos ir jos padalinių nuostatus, metines įstaigų veiklos ataskaitas, raštus, sutartis, protokolus ir kitus dokumentus, susijusius su profesinio mokymo kokybės užtikrinimu;
- nagrinėjant Lietuvos ir užsienio šalių (Danijos, Suomijos, Nyderlandų, Jungtinės Karalystės) literatūrą ir straipsnius apie profesinio mokymo kokybę;
- analizuojant ir vertinant informaciją, surinktą per pokalbius su Švietimo ir mokslo ministerijos, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro darbuotojais, profesinio mokymo įstaigų vadovais ir mokiniais;
- siekdami išsiaiškinti, kaip mokymo įstaigos užtikrina profesinio mokymo kokybę, išankstinio tyrimo metu išsiuntėme klausimyną visoms 95-ioms profesinio mokymo įstaigoms, atsakymus gavome iš 78;
- papildomai duomenis rinkome lankydami profesinio mokymo įstaigose – VšĮ Alantos technologijos ir verslo mokykloje, VšĮ Vilniaus statybininkų rengimo ir Vilniaus paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centruose.

Atlikdami išankstinį tyrimą laikėmės prielaidos, kad visi mums pateikti dokumentai yra išsamūs ir galutiniai, o dokumentų kopijos tiksliai atitinka originalus.

Ataskaitoje vartoti trumpiniai:

LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė;

ŠMM – Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija;

SADM – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija;

ŪM – Ūkio ministerija;

KPMPC – Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras;

UPC – Ugdymo plėtotės centras;

SPMC – sektorinio praktinio mokymo centras;

PMĮ – profesinio mokymo įstaiga;

PPMIP – Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programa;

VŠĮ – viešoji įstaiga;

LDB – Lietuvos darbo birža;

LDRMT – Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba.

NAGRINĖTOS VEIKLOS SRITYS IR NUSTATYTOS PROBLEMOS

Profesinis mokymas – mokymas pagal profesinio mokymo programas⁹, padedantis asmeniui įgyti kvalifikaciją ar ją tobulinti arba įgyti kompetenciją, reikalingą atlikti įstatymų reglamentuojamam darbui ar funkcijai.

Lietuvos profesinio mokymo sistema apima¹⁰:

- pirminį profesinį mokymą;
- tęstinį profesinį mokymą;
- profesinį orientavimą.

Vieni iš pagrindinių profesinio mokymo sistemos tikslų¹¹ – užtikrinti profesinio mokymo prieinamumą ir kokybę bei kvalifikacijų atitiktį šalies ūkio poreikiams.

Profesinio mokymo kokybės užtikrinimas – sistemos ir procedūros, kurias kuria ir diegia valstybės institucijos ir profesinio mokymo teikėjai (žr. 1 lentelę), inicijuodami ir įteisindami viešus susitarimus dėl profesinio mokymo kokybės sampratos, stebėdami ir vertindami profesinio mokymo atitiktį susitarimams, planuodami ir įgyvendindami profesinio mokymo tobulinimą, numatydami profesinio mokymo kokybės rodiklius¹², kriterijus, standartus ar kitokius reikalavimus (šios nuostatos įsigaliojo nuo 2010-07-01).

Pagrindinės institucijos, atsakingos už profesinio mokymo kokybės užtikrinimą, ir jų funkcijos pateiktos 1 priede.

VšĮ darbo rinkos centrus 2010 m. perdavus ŠMM ir taip sujungus pirminio ir tęstinio mokymo sistemas, profesinio mokymo kokybės valdymą valstybės lygmeniu pagrindinio ir tęstinio profesinio mokymo klausimais vykdo ŠMM.

1 lentelė. Institucijos/įstaigos, dalyvaujančios prof. mokymo kokybės užtikrinimo procese (2007–2010 m.)

	2007–2010 m.		Nuo 2010 m.
	Pirminis profesinis mokymas	Tęstinis profesinis mokymas	Pirminis ir tęstinis profesinis mokymas
Pagrindinės institucijos	Švietimo ir mokslo ministerija	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (LDB, LDRMT)	Švietimo ir mokslo ministerija (KPMPC)
	PMĮ		PMĮ
Dalyvaujančios institucijos	Kvalifikacijų tarnyba*		Kvalifikacijų tvarkymo institucija
	Savivaldybės		Savivaldybės
	Kitos ministerijos ir Vyriausybės įstaigos		Kitos ministerijos ir Vyriausybės įstaigos
	Socialiniai partneriai		Socialiniai partneriai
	Lietuvos profesinio mokymo taryba		Lietuvos profesinio mokymo taryba

⁹ Profesinio mokymo programa – įvairiai formalizuota švietimo programa, kurios turiniu, perteikimo būdais ir metodais siekiama suteikti numatytas kompetencijas.

¹⁰ Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas, 1997-10-14 Nr. VIII-450 (2007-04-03 Nr. X-1065 redakcija), 5 str.

¹¹ Ten pat.

¹² Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas, 2010-05-25 Nr. XI-839), 18 str. 1 p.

	Apskritis viršininko administracija	
		Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
		Ūkio ministerija (dalį funkcijų, kurias vykdė SADM, vykdys ŪM)
	Prie Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro įsteigta 14 ūkio šakų ekspertų grupių (sudarytos 1998 m.), kurios pataria kuriant profesinio rengimo standartus ir formuojant profesinio rengimo turinį. Jos veiks, kol bus patvirtinti sektoriniai profesiniai komitetai.	
	Centrinė profesinio mokymo ekspertų komisija (sudaryta 2003 m.) veiks, iki bus patvirtinta Centrinio ir sektoriinių profesinių komitetų sudarymo ir finansavimo tvarka.	
*Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-09-02 nutarimu Nr.965 likviduota		

Šaltinis – Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė

Profesinio mokymo kokybės politikos įgyvendinimą ŠMM yra pavedusi Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centrui. Kaip patariamasis organas sprendžiant strateginius profesinio mokymo kokybės klausimus valstybės lygiu dalyvauja Lietuvos profesinio mokymo taryba. 2010 m. panaikintų apskričių viršininkų administracijų funkcijos perduotos Lietuvos profesinio mokymo tarybai ir ŠMM (Švietimo kokybės ir regioninės plėtros departamentui buvo priskirtos licencijuojamos veiklos stebėsenos, kvalifikacijos suteikimo dokumentų išdavimo ir apskaitos priežiūros funkcijos, o Ugdymo plėtotės centrui pavesta formuoti ir koordinuoti nuolatinio mokymosi ir kvalifikacijos tobulinimo sistemą, vykdyti su mokytojų kvalifikacijos tobulinimu susijusius projektus).

Pagal Profesinio mokymo įstatymą kitos ministerijos (SADM organizuoja savo reguliuojamos srities darbuotojų tęstinį profesinį mokymą), Vyriausybės įstaigos, savivaldybės taip pat gali atlikti jų veiklos sričių su profesinio mokymo valdymu susijusias funkcijas.

Audito metu nustatėme pagrindines profesinio mokymo kokybės užtikrinimo problemas ir išnagrinėjome, kaip jos yra pripažintos ir sprendžiamos.

1. Vieningas kokybės užtikrinimo modelis

ŠMM jau nuo 2000 m. pradėjo skatinti profesines mokyklas diegti vidines kokybės užtikrinimo sistemas – pagal ES PHARE programą¹³ parengė ir išleido Vidinės kokybės užtikrinimo profesinėse mokyklose vadovą¹⁴. Iki šiol PMI nėra įdiegusios vidinių kokybės užtikrinimo mechanizmų, nevykdomas nuolatinis profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas.

Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos/modelio tikslas – užtikrinti nuolatinį profesinio mokymo kokybės gerinimą, derinant darbdavių, asmens ir visuomenės poreikius.

Norint sukurti efektyviai veikiančią kokybės užtikrinimo modelį, būtina pasinaudoti ES šalių geraja praktika. 2005 m. parengtuose profesinio mokymo Europoje pagrinduose¹⁵ buvo pateiktas aiškus kokybės užtikrinimo modelis, kuris apima tarpusavyje susijusius etapus: planavimą,

¹³ PHARE profesinio mokymo reformos programa.

¹⁴ Švietimo ir mokslo ministerija, Vidinės kokybės užtikrinimo profesinėse mokyklose vadovas, Vilnius, 2000.

¹⁵ Profesinio mokymo „Bendrosios kokybės užtikrinimo sąrangos“ Europoje pagrindai, 2005.

įgyvendinimą, įsivertinimą/vertinimą, peržiūrą, metodologiją. Pažymėtina, kad daugelyje ES šalių veikia profesinio mokymo kokybės užtikrinimo modeliai (žr. 2 priede), kuriuose pagrindiniai kokybės užtikrinimo veiksniai – nustatytos efektyvios vidaus ir išorinio profesinio mokymo vertinimo procedūros ir nuolatinė stebėseną. Lietuvoje kokybės užtikrinimo modelis (parengtos rekomendacijos) bus diegiamas pagal Europos Komisijos rekomenduojamą Europos Sąjungos valstybėse narėse taikyti modelį.

Profesinio mokymo įstatyme¹⁶ nurodoma, kad profesinio mokymo kokybei užtikrinti ir gerinti turi būti vykdoma:

- PMI veiklos kokybės įsivertinimas ir išorinis vertinimas,
- profesinio mokymo programų vertinimas, mokymosi pasiekimų vertinimas,
- profesinio mokymo stebėseną vadovaujantis švietimo ir mokslo ministro patvirtintais švietimo stebėsenos rodikliais¹⁷ ir jo nustatyta tvarka¹⁸,
- profesinio mokymo ir kvalifikacijų suteikimo priežiūra.

Profesinio mokymo kokybei užtikrinti vykdomas profesinio mokymo teikėjų veiklos vidinis ir išorinis vertinimas ir stebėseną. Vertinimą sudaro dvi dalys – programų/institucijų vidinis ir išorinis vertinimas. Vidinis – pagrindinė bet kurio vertinimo dalis. Vertindama savo veiklą, institucija suformuluoja savo tikslus ir uždavinius, savo veiklą išanalizuoja visais požiūriais, atskleidžia savo veiklos problemas ir numato jų sprendimo būdus. Vidinio vertinimo tvarką nustato pati PMI.

Išorinį vertinimą vykdo^{19,20} ŠMM (rengia tvarkas, kuriomis vadovaujantis KPMPC organizuoja programų išorinį vertinimą) ir KPMPC. ŠMM kasmetiniuose darbo planuose numato įvertinti dalį profesinio mokymo programų (pavyzdžiui 2010 m. numatyta atlikti 120 programų vertinimą). Iki 2010 m. ŠMM atliko naujų programų poreikio įvertinimą ir inicijavo išorinį mokyklų vertinimą. KPMPC vykdė (organizavo) naujų programų vertinimą (vertinimo tikslas – nustatyti, ar programa užtikrina numatytos kvalifikacijos įsigijimą) ir pasirengimo vykdyti formaliojo profesinio mokymo programas ekspertizes. 2010 m. patvirtinta nauja tvarka²¹, kurioje numatomas modulinių programų, kurios bus pradėtos diegti nuo 2011 m., vertinimas.

¹⁶ Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas, 2010-05-25 Nr. XI-839.

¹⁷ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005-12-30 įsakymas Nr. ISAK-2692 „Dėl Valstybės švietimo stebėsenos rodiklių patvirtinimo“.

¹⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005-11-10 įsakymu Nr. ISAK-2240 patvirtintas Valstybės švietimo stebėsenos tvarkos aprašas.

¹⁹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2001-01-18 įsakymas Nr. 73 „Dėl mokymo kokybės vertinimo profesinėse mokyklose tvarkos patvirtinimo“.

²⁰ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2006-01-17 įsakymu Nr. ISAK-90 patvirtintas Pagrindinio profesinio mokymo programų rengimo ir įteisinimo tvarkos aprašas.

²¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010-08-27 įsakymas Nr. V-1435 „Dėl Formaliojo profesinio mokymo programų rengimo ir įteisinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

ŠMM inicijavo projektą²² „Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimas ir įgyvendinimas“. Projektą 2005–2008 m. vykdė KPMPC, jo įgyvendinimui skirta 3,7 mln. Lt, o panaudota 3,2 mln. ES lėšų.

Planuoti rezultatai:

- sukurti ir įdiegti: bendras profesinio mokymo sektoriaus kokybės užtikrinimo sistemos modelis, kokybės vertinimo kriterijų ir rodiklių rinkinys (kokybės standartas), atitinkantys ES strategines kokybės nuostatas;
- parengti profesinio mokymo institucijų kokybės valdymo sistemos vadybininkai ir auditoriai;
- pradėtos diegti vidinės kokybės valdymo sistemos profesinio mokymo institucijose;
- parengta ir pradėta taikyti išorinio kokybės vertinimo sistema (parengtos metodologijos, mokyti vertintojai);
- atliktas dalies profesinio mokymo institucijų veiklos vertinimas (programiniu ir instituciniu lygmeniu), apimantis vienerių metų vertinimo ciklą.

Įgyvendinus projektą parengta ES strategines nuostatas atitinkanti *Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija ir modelis* pirminiam ir tęstiniam profesiniam mokymui, *Profesinio mokymo kokybės kriterijų ir rodiklių rinkinys* (Kokybės standartas), *metodologija* ir *rekomendacijos* išoriniam mokymo institucijos vertinimui bei vidinio kokybės valdymo sistemos įgyvendinimui. Buvo parengti vertintojai, atlikę išorinį atrankos būdu nustatytų programų įgyvendinimo kokybės ir PMĮ vertinimą.

Rekomendacijos dėl bendro profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos modelio buvo parengtos 2008 m., tačiau ne visos profesinio mokymo įstaigos 2009–2010 m. jomis vadovaujasi.

Išankstinio tyrimo metu nustatyta, kad:

- KPMPC išorinį vertinimą (14 PMĮ) atliko tik minėto Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos kūrimo ir įdiegimo projekto metu. Nuo 2008 m. KPMPC vertinimo nevykdo, jis numatytas pradėti vykdyti nuo 2011 m. (Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programa²³, 3 priedas).
- PMĮ nurodė, kad vidinį programų vertinimą vykdo direktoriaus įsakymu patvirtintos darbo grupės (ar vidaus audito grupės) – vienos iš jų programų vidinį vertinimą

²² Europos Sąjungos Europos socialinio fondo pagal BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ 2.4 priemonę „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas“ finansuojamas projektas (Nr. BPD2004-ESF-2.4.0-01-04/0043).

²³ Švietimo ir mokslo ministro 2007-12-03 įsakymas Nr. ISAK-2333 „Dėl praktinio profesinių išteklių plėtros programos patvirtinimo“.

atlieka kasmet (visos programos, ar tam tikrų sričių), kitos – kartą per 3–5 metų laikotarpį.

Pavyzdys

Programų vertinimas:

Kauno taikomosios dailės mokykla – vertinimas atliekamas vadovaujantis mokyklos veiklos strategija ir metų veiklos planais ne rečiau negu kartą per 5 metus. Išorinis vertinimas taikomas tik naujai parengtoms mokymo programoms.

Marijampolės profesinio rengimo centras – kas treji metai atliekamas vidinis įvertinimas, pasirenkant profesinio mokymo programas.

Alytaus profesinio rengimo centras – mokymo programų įgyvendinimo vertinimas numatomas centro veiklos programoje. Vertinimui sudaroma darbo grupė. Kasmet atliekamas dalies profesinio mokymo programų įgyvendinimo vertinimas.

- PMĮ veiklos kokybės vidinis vertinimas, t. y. veiklos sričių savianalizė viename PMĮ atliekama kasmet, kitose – nesistemiškai.

Pavyzdys

Institucijos vertinimas:

Veisiejų technologijos ir verslo mokykla – darbo grupės vidinį vertinimą atlieka kas 3–4 metai.

Simno žemės ūkio mokykla – vidinis mokyklos vertinimas atliekamas kasmet, atliekant platų auditą ir įvertinant veiklos rodiklius.

Kauno taikomosios dailės mokykla – vidinį vertinimą atliko keletą kartų: 1999 m., 2004 m., 2007 m.

VšĮ Vilniaus Jeruzalės darbo rinkos mokymo centras – išorinis institucijos vertinimas vykdomas kas treji metai, pasitelkiant išorinius ekspertus.

VšĮ Panevėžio darbo rinkos mokymo centras – nesėkmingai bandė įdiegti įstaigos veiklos kokybės vertinimo ir užtikrinimo sistemą.

KPMPC vertino tik naujas programas, nevertino jau veikiančių.

2009 m. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu²⁴ patvirtintas PMĮ neprivalomų dokumentų sąrašas, kuriuo numatyta, kad veiklos įsivertinimo ataskaitos PMĮ nebūtinos. Pažymėtina, kad kai kurios PMĮ (pvz.: Vilniaus paslaugų verslo darbuotojų profesinio rengimo centras) savianalizės nevykdo.

Pažymėtina, kad projekto įgyvendinimo metu (iki 2009 m.) vidinės kokybės valdymo sistemos nepraėdėtos diegti. Šis uždavinys toliau įgyvendinti numatytas Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programoje 2010 m. II–2012 m. IV ketv. PMĮ pačios turi pasirinkti, kokią vidinės kokybės sistemą įdiegti, tačiau, kaip nurodo atsakydami į VK pateiktus klausimus, susiduria su problemomis – reikalingi personalo mokymai ir konsultavimas kuriant ir diegiant šias sistemas. Nuo 2010 m. 21 proc. PMĮ pradeda diegti vidinės kokybės užtikrinimo sistemas.

Pažymėtina, kad projekto „Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimas ir įgyvendinimas“ įdiegimo PMĮ stebėsenos KPMPC ar kita įstaiga nevykdo, neturi duomenų ir neatlieka analizės apie jo poveikį. Kadangi projekto metu parengtos metodologijos yra rekomendacinio pobūdžio, audito metu užpildytų klausimynų duomenimis, jomis naudojasi 32 proc. PMĮ, iš dalies (t. y. naudojasi tik keliomis/viena iš visų esamų) – 36 proc., nesinaudoja – 18 proc.,

²⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009-03-24 įsakymas Nr. ISAK-556 „Dėl bendrąjį ugdymą reglamentuojančių teisės aktų koregavimo priemonių plano patvirtinimo“.

14 proc. sudaro PMI, kurios nepateikė atsakymo. PMI pasigenda bendro profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos/modelio bei institucijos, atliekančios nuolatinį (ne vienkartinį) kokybės vertinimą. Audito metu pateiktuose atsakymuose PMI nurodė, kad visose mokyklose yra profesinio mokymo kokybės užtikrinimo problemų (mažas mokinių įsidarbinimas baigus pirminį mokymą (50 proc.), aukštos kvalifikacijos mokytojų trūkumas (nė viena aukštoji mokykla nerengia profesijos mokytojų). Pažymėtina, kad 2008–2009 m. jaunimo (15–24 metų amžiaus asmenų) nedarbo lygis išaugo nuo 13,4²⁵ iki 29,6 proc.²⁶

Valstybės švietimo stebėsenos tvarkos apraše²⁷ nurodyta, kad mokyklos dokumentuose turi būti nustatytas švietimo stebėsenos organizavimas ir vykdymas. PMI nurodė, kad įvairiais būdais vykdoma stebėseną: sudaromos darbo grupės profesinio mokymo kokybės užtikrinimo priemonių įgyvendinimui ir priežiūrai, mokyklų vadovų pareiginiuose nuostatuose ir metodinių grupių nuostatuose numatyta atsakomybė už mokymo kokybės stebėseną. Daugelis PMI nurodė, kad nepaskirtas asmuo, konkrečiai atsakingas už stebėseną (ją vykdo administracijos darbuotojai).

Yra rizika, kad profesinio mokymo kokybė užtikrinama nepakankamai, nes neatliekamas sistemingas visų profesinio mokymo teikėjų veiklos vidinis ir išorinis vertinimas ir stebėseną.

Iki 2010 m. netaikytas²⁸ bendras kokybės užtikrinimo modelis – teikėjai galėjo organizuoti kokybės užtikrinimo mechanizmus savo nuožiūra.

ŠMM numatė šias profesinio mokymo kokybės tobulinimo priemones dėl bendro kokybės užtikrinimo modelio įtvirtinimo²⁹ (žr. 3 priedą):

- 2008 m. patvirtinta Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija³⁰;
- KPMPC parengė Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos nuostatus, jų projektą 2009 m. pateikė tvirtinti ŠMM (iki 2010-11-15 nepatvirtintas);
- vidinių kokybės užtikrinimo mechanizmų diegimas numatytas įgyvendinant Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programą. KPMPC šių metų rugsėjo 20 d. paskelbė kvietimą PMI teikti paraiškas dėl vidinių kokybės užtikrinimo mechanizmų diegimo.
- Išorinį profesinio mokymo kokybės vertinimą numatyta PMI įdiegti, įgyvendinant Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programą. KPMPC rengia Profesinio

²⁵ Švietimo ir mokslo ministerija, Profesinis mokymas Lietuvoje, 2010.

²⁶ Statistikos departamento duomenys, <http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=6829>.

²⁷ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005-11-10 įsakymu Nr. ISAK-2240 patvirtintas Valstybės švietimo stebėsenos tvarkos aprašas.

²⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010-08-27 įsakymas Nr. V-1435 „Dėl Formaliojo profesinio mokymo programų rengimo ir įteisinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

²⁹ Švietimo ir mokslo ministro 2007-12-03 įsakymas Nr. ISAK-2333 „Dėl praktinio profesinių išteklių plėtros programos patvirtinimo“.

³⁰ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008-11-24 įsakymu Nr. ISAK-3219 patvirtinta „Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija“.

mokymo kokybės išorinio vertinimo vykdymo valstybės projekto aprašymą. Projektą numatoma pradėti įgyvendinti 2011 m. II ketvirčio pabaigoje.

2. Profesinio mokymo įstaigų tinklo pertvarka

Nuo 2000 m. pradėtas pertvarkyti profesinių mokyklų tinklas (žr. 4 priedą). Dalis mokyklų buvo sujungtos, profesinių mokyklų skaičius mažėjo. Šiuo metu veikia kelių tipų įstaigos – tradicinės profesinės mokyklos, dideli regioniniai centrai ir darbo rinkos mokymo centrai. Atliekant išankstinį tyrimą, Lietuvoje iš viso buvo 95 profesinio mokymo įstaigos: 86 valstybinės ir 9 nevalstybinės (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Profesinio mokymo įstaigos pagal steigėjus

Iš viso 95*PMĮ					
86 valstybinės					9 nevalstybinės
56	3	13	9	5	
steigėja tik ŠMM	steigėjas yra ŠMM ir savivaldybė	VšĮ, kurių dalininkė yra ŠMM	VšĮ darbo rinkos centrai	PMĮ, kurių steigėjai kitos ministerijos ir žinybos	
* Savininko (dalininko) teises ir pareigas įgyvendina Švietimo ir mokslo ministerija					
* Duomenys 2010-09-23					

Saltinis – Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė

Pažymėtina, kad profesinio mokymo įstaigų tinklas netolygus – kai kuriose savivaldybėse nėra nė vienos įstaigos, o kai kuriose jų yra labai daug: Kauno, Vilniaus, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Marijampolės miestuose mokosi apie 60 proc. visų šalies profesinių mokyklų mokinių. Daugiausiai šių mokinių – per 8 tūkst. – Kauno miesto profesinėse įstaigose. Apie 15 proc. sudaro profesinio mokymo įstaigos, kuriose mokosi 150-250 mokinių, 7 proc. įstaigų, kuriose mokosi virš 2000 mokinių. Pagal ŠMM pateiktus duomenis, įstaigose, kuriose mokosi iki 200 mokinių, vienam mokiniui 2007 m. vidutiniškai skirta 6650 Lt, kai tuo tarpu įstaigose, kuriose mokosi virš 1000 mokinių, vienam mokiniui 2007 m. vidutiniškai skirta 4970 Lt. Pažymėtina, kad profesinio mokymo įstaigų tinkle absoliučią daugumą sudaro smulkios – mažai besimokančiųjų aptarnaujančios įstaigos, kuriose išlaidos 1 specialisto parengimui kainuoja brangiau nei didesnėse PMĮ, todėl, auditorių nuomone, yra rizika, kad mažos PMĮ skirs kokybės užtikrinimui mažiau lėšų.

Siekiant užtikrinti didesnę teigiamą Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos į praktinio profesinio mokymo infrastruktūrą poveikį, ŠMM užsakymu Viešosios politikos ir vadybos institutas atliko studiją,³¹ kurioje pagrindė profesinių mokyklų tinklo tobulinimo būtinybę ir nurodė, kad investicijos į pavienių profesinio mokymo įstaigų infrastruktūros pagerinimą neužtikrins ilgalaikio poveikio profesinio mokymo kokybei. Todėl investicijos į infrastruktūrą turėtų stiprinti

³¹ Viešosios politikos ir vadybos institutas, Pasiūlymai sektorinių mokymo centrų kūrimo koncepcijai, 2007.

įstaigų ekonominį gyvybingumą, paskatinti profesinių mokyklų struktūrinius ir valdymo pokyčius, kurie užtikrintų ilgalaikį įstaigų gyvybingumą.

Viena iš ŠMM numatytų profesinio mokymo įstaigų tinklo optimizavimo priemonių yra valstybinių biudžetinių įstaigų pertvarkymas į viešąsias įstaigas. PMI statuso keitimas į VŠĮ mokymo procesui naudingas, jeigu jo dalininkai tampa iniciatyvūs ir įstaigos efektyvia veiksia suinteresuoti socialiniai partneriai (darbdavių ir verslo asociacijos, susivienijimai). Taip pat, auditorių nuomone, siekiant efektyvaus valstybės turto panaudojimo ir užtikrinti tinkamą valstybės interesų atstovavimą VŠĮ, būtina nustatyti, kad dalininkų balsų skaičius būtų proporcingas jų įnašo dydžiui ir kt. Pagal strateginį ŠMM planą kasmet 2007–2010 m. laikotarpiu planuota, kad į VŠĮ bus pertvarkyta po 5 PMI, tačiau nepertvarkyta nė viena (iki 2007 m. ŠMM į VŠĮ pertvarkė 13 iš 76 tuo metu veikusių PMI). ŠMM teigimu, iki 2011-07-01 dar 16 profesinio mokymo įstaigų turėtų būti pertvarkytos į VŠĮ.

ŠMM atstovų teigimu: „pertvarkymas į VŠĮ buvo laikinai sustabdytas todėl, kad buvo keičiama su tuo susijusi įstatyminė bazė. Įsigaliojus nuo 2007 m. vasario 8 d. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo 2,4,5,7,9,10,13,16 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymui, jo 4 straipsnio 5 dalimi naujai nustatyta, kad, jei viešosios įstaigos steigėjas yra valstybė, o profesinės mokyklos tokios ir yra, sprendimą priima Vyriausybė. Tačiau tam prieštarauja Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 42 straipsnio 1 dalies 2 punktas, kuriuo nustatyta, kad Vyriausybė steigia tik valstybines kolegijas. Iškilus būtinumas keisti šį įstatymo straipsnį. Dabar nustatyta tvarka yra paruoštas ir teikiamas šio straipsnio pakeitimas, kad Vyriausybė steigia ir „prireikus – švietimo įstaigas, kurių teisinė forma – viešoji įstaiga;“. Ryšium su tuo, naujų viešųjų profesinio mokymo įstaigų steigimas yra laikinai sustabdytas, kol bus LRS priimta minėta siūlyta pataisa (tai LR Seime jau svarstoma)“.

ŠMM nuo 2009-07-01 pradėjo vykdyti PMI reorganizaciją – 3 žemės ūkio mokyklos sujungtos su kitomis PMI bei buvo parengti ir suderinti LRV nutarimų projektai dėl kitų PMI reorganizavimo jas apjungiant. Siekiant įgyvendinti prioritetinius tikslus ir profesinio tinklo pertvarką, 2010 m. sujungtos³² profesinio mokymo ir darbo rinkos mokymo centrų sistemos. Vykdamas Vyriausybės kanclerio 2010-08-31 pavedimą, numatyta 9 profesinio rengimo centrus (ŠMM iš SADM perėmė darbo rinkos centrų valstybės dalininko turtines ir neturtines teises ir pareigas) sujungti su PMI. Pažymėtina, kad tik šiais metais darbo rinkos centrus perdavus ŠMM dar nėra nusistovėjusi tęstinio profesinio mokymo vykdymo tvarka, vyksta įvairių dokumentų tvarkymas, funkcijų perdavimas, keičiama bedarbio patekimo iš darbo biržos į profesinę mokyklą tvarka (ruošiamas profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas).

Švietimo ir mokslo ministerija 2007–2008 m. nevykdė profesinio mokymo įstaigų tinklo ir valdymo tobulinimo priemonių – tuo laikotarpiu nė viena profesinio mokymo įstaiga

³² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010-02-17 nutarimas Nr. 161 „Dėl viešųjų įstaigų darbo rinkos mokymo centrų turtinių ir neturtinių teisių bei pareigų įgyvendinimo“.

nebuvo pertvarkyta iš valstybinės biudžetinės įstaigos į viešąją, nevyko mokyklų „stambinimo“ procesas.

ŠMM numatė šias profesinio mokymo kokybės tobulinimo priemones³³ dėl PMĮ tinklo optimizavimo ir PMĮ statuso keitimo (žr. 3 priedą):

- Iki 2011-07-01 planuojama 9 PMĮ perduoti savivaldybėms;
- Iki 2011-07-01 16 PMĮ pertvarkyti į VŠĮ;
- Iki 2012-07-01 sujungti 7 VŠĮ darbo rinkos centrus su PMĮ.

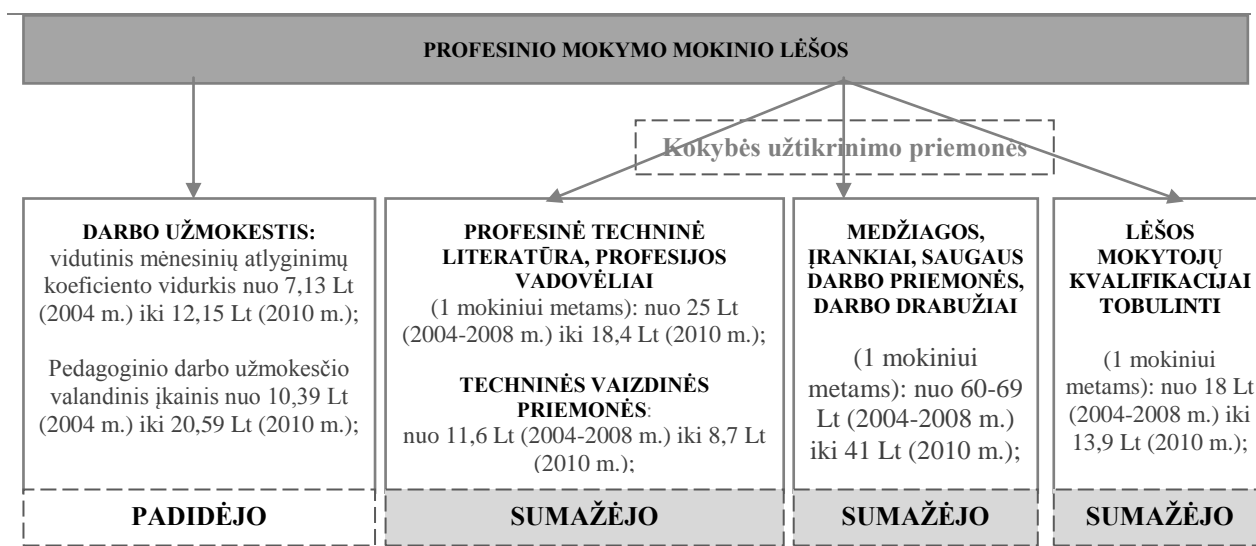
3. Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo finansavimas

Profesinis mokymas finansuojamas iš valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų, ES struktūrinių fondų ir kitomis lėšomis.

Profesinio mokymo įstaigos lėšas sudaro: moksleivio krepšelio, profesinio mokymo ūkio ir kt. lėšos (profesinio mokymo mokinio lėšos (pradėtas taikyti 2004 m.), lėšos mokinių stipendijoms, lėšos mitybai).

Profesiniam mokymui 2010 m. skirta per 267 mln. Lt (bendrojo lavinimo mokinio krepšelio – 64,9 mln. Lt, profesinio mokymo krepšelio – 104,2 mln. Lt, ūkio, stipendijos, mitybos lėšos sudaro 98,6 mln. Lt). Mokinio krepšelio lėšų pokytis 2004–2010 m. pateiktas 2 pav.

2 pav. Profesinio mokymo mokinio lėšos (2004-2010 m.)

Šaltinis – Švietimo ir mokslo ministerija

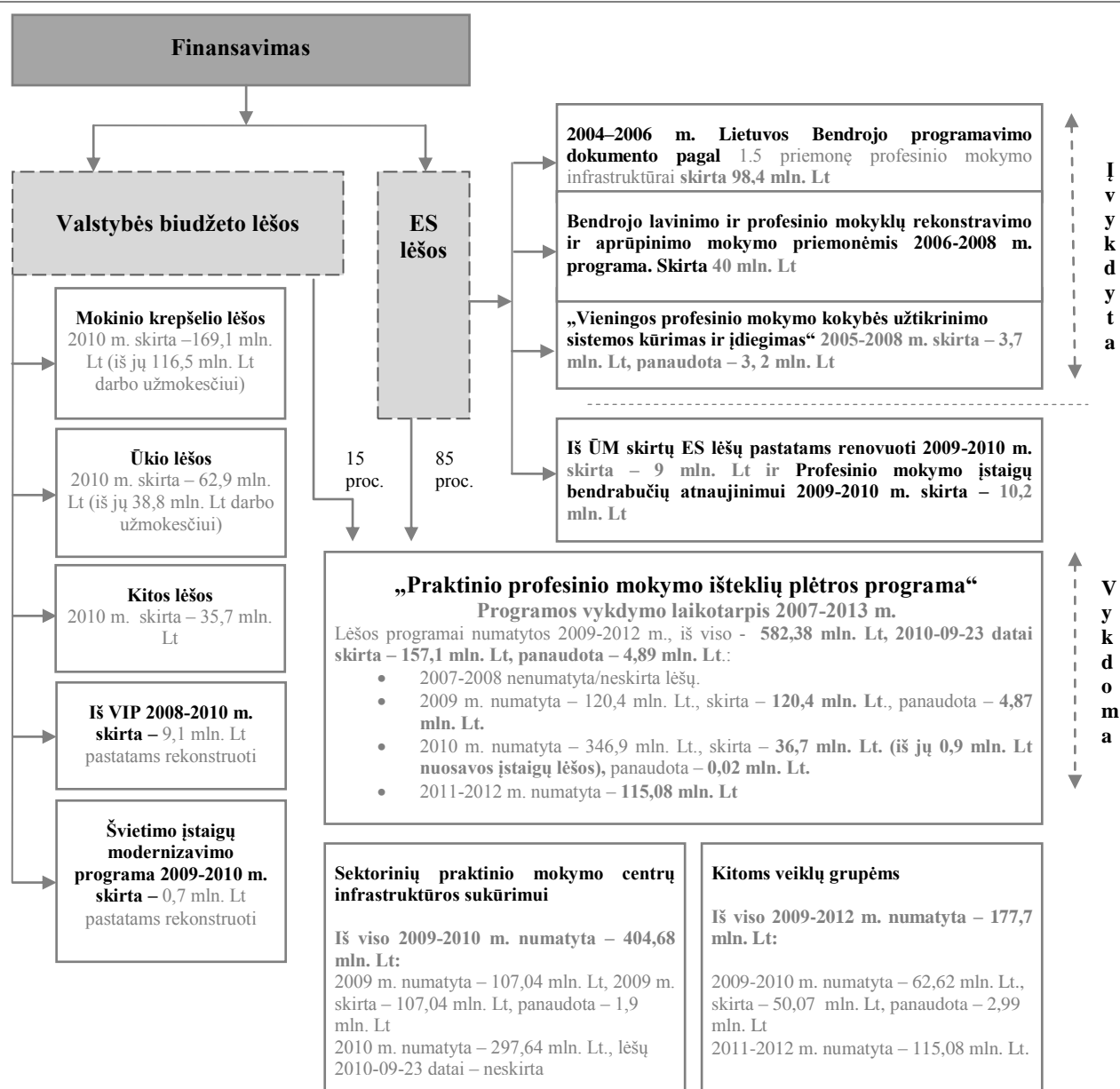
Valstybės biudžeto lėšos profesiniam mokymui mažėja, išskyrus darbo užmokestį, tačiau tai kompensuoja ES lėšos.

³³ Švietimo ir mokslo ministro 2007-12-03 įsakymas Nr. ISAK-2333 „Dėl praktinio profesinių išteklių plėtros programos patvirtinimo“.

Mokymo kokybės užtikrinimui svarbu turėti šiuolaikinę technologinę įrangą (praktinio mokymo bazę). Dalis mokymo įstaigų praktinio mokymo įrangą atsinaujino dalyvaudamos ES bendrosiose švietimo ir stojimo paramos programose.

Iš viso 2004–2010 m. profesinio mokymo įstaigoms infrastruktūros plėtrai skirta 294,8 mln. Lt ES fondų lėšų ir 33,4 mln. Lt (9,1+0,7+23,6) valstybės biudžeto lėšų (3 pav.). Iki 2007 m. profesinio mokymo infrastruktūrai daugiausia lėšų buvo skirta pagal 2004–2006 m. Lietuvos Bendrojo programavimo dokumento 1.5 priemonę „Darbo rinkos, švietimo, profesinio rengimo, mokslo ir studijų, socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“ – 98,4 mln. Lt.

3 pav. Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo finansavimas

Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programoje³⁴, patvirtintoje 2007 m., numatyta vykdyti 10 veiklų grupių, siekiant modernizuoti profesinio mokymo bazę, didinti profesinio mokymo prieinamumą, lankstumą ir patrauklumą, sudaryti sąlygas profesijos mokytojams tobulinti savo kvalifikaciją, gerinti besimokančių asmenų pasirengimą praktinei veiklai ir jų prisitaikymo prie socialinės aplinkos gebėjimus. ŠMM darbuotojų teigimu, ne visas Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programoje numatytas veiklas buvo planuota pradėti vykdyti iškart patvirtinus programą. Projektai dar negalėjo prasidėti, nes nebuvo patvirtintas priemonių įgyvendinimo planas (žr. 3 priedą), kuriame nurodytas programos priemonių finansavimas, įgyvendinimo laikotarpis, vykdytojai, programos stebėsenos rodikliai.

Pažymėtina, kad programa buvo patvirtinta 2007 m., tačiau lėšų projektų vykdymui skirta tik nuo 2009 m. Auditorių nuomone, programa buvo patvirtinta nesivadovaujant tuo metu galiojusia Strateginio planavimo metodika³⁵ – nenurodyti programos uždaviniai, priemonės, vertinimo kriterijai ir lėšos, todėl beveik 2 metus vėlavo jos vykdymas. 2008 m. atrinktos 8 PMI, o 2010 m. pradėti organizuoti viešieji sektorinių praktinio mokymo centrų steigimo darbų pirkimai.

Bendrai programai numatyta skirti 582,38 mln. Lt (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programos lėšos

Metai	Numatytos lėšos (mln. Lt)	Skirtos lėšos (mln. Lt)	Panaudotos lėšos (mln. Lt)
2009	120,39	120,39	4,87
2010	346,91	36,72	0,022
2011	88,38		
2012	26,7		
Iš viso:	582,38	157,11	4,89

Šaltinis – Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė

Su projektų vykdytojais (2010-08-31) pasirašyta 12 darbų pirkimo sutarčių (8 PMI dėl „Sektorinių praktinio mokymo centrų infrastruktūros sukūrimas“, 1 – UPC dėl „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo infrastruktūros plėtra“ ir 1 dėl „Profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas“, 1 KMPMC dėl „Kvalifikacijų formavimas ir modulinio profesinio mokymo sistemos kūrimas“ ir 1 Lietuvos suaugusių švietimo ir informavimo centras dėl „Bendrųjų kompetencijų besimokantiems asmenims suteikimas“ projektų vykdymo) už 157,11 mln. Lt. Pažymėtina, kad panaudota 4,9 mln. Lt, t. y. tik 0,8 proc. visų programai iki 2013-01-01 įgyvendinti planuotų lėšų.

Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programos planavimas nepakankamas, nes Švietimo ir mokslo ministerija vėlavo parengti ir įgyvendinti šios programos veiksmų planą ir panaudoti ES paramos lėšas.

³⁴ Švietimo ir mokslo ministro 2007-12-03 įsakymas Nr. ISAK-2333 „Dėl praktinio profesinių išteklių plėtros programos patvirtinimo“.

³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-06-06 nutarimas Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“.

4. Profesinio mokymo atitiktis rinkos poreikiams

Sektorinių praktinio mokymo centrų³⁶ plėtra ir modernizavimas yra svarbus veiksnys gerinant profesinio mokymo kokybę, todėl būtent šiai veiklų grupei 2009–2012 m. numatytas didžiausias finansavimas – 404,7 mln. Lt, t. y. 69,5 proc. visos programos sumos (582,38 mln. Lt).

Pagrindinė problema, kurią siekiama išspręsti investuojant į sektorinius praktinio mokymo centrus, tai profesinio mokymo paslaugų neatitiktis darbo rinkos ir ūkio poreikiams. Iš viso numatoma įsteigti 42 sektorinius praktinio mokymo centrus. 2010 m. pradėti vykdyti 8 projektai, o 2010-10-14 pasirašytas ŠMM ministro įsakymas sukurti dar 34 sektorinius praktinio mokymo centrus. Profesinių mokymo įstaigų atranka buvo vykdoma remiantis šiais pagrindiniais kriterijais: geriausiai atitinka svarbiausius šalies ūkio poreikius, geriausiai pasirengę investicijoms tuo laikotarpiu, kai jos gali būti skiriamos.

Lietuvoje profesinio mokymo įstaigoms trūksta šalies ūkyje naudojamų technologijų lygį atitinkančios mokymo įrangos. Atsakydamos į auditorių klausimus, didžioji dalis PMI (apie 70 proc.) nurodė, kad trūksta lėšų praktinio mokymo bazės atnaujinimui, kuri atitiktų dabartinius rinkos reikalavimus. Pažymėtina, kad mokyklų atstovai nurodė, kad mokiniai nenoriai renkasi tas specialybes ir PMI, kuriose mokymo procese nėra naudojamos naujausios technologijos (pavyzdžiui: statybininko, žemės ūkio darbininko ir pan.). Mokymo programų įgyvendinimui naudojama įranga yra techniškai pasenusi, dalies įrangos trūksta.

Trūkstant šalies ūkyje naudojamų technologijų lygį atitinkančios mokymo įrangos, profesinio mokymo įstaigoms sudėtinga užtikrinti aukštą mokymo proceso kokybę ir gerus rezultatus, taip pat didinti profesinio mokymo ir profesijų populiarumą.

Investicijos į profesinio mokymo infrastruktūrą neduos pageidaujamų rezultatų, jeigu į profesinio mokymo sistemą neateis dirbti aukštos kvalifikacijos ir motyvuotas personalas. Pagal Lietuvos 2004–2006 m. Bendrojo programavimo dokumento 2.4 priemonę profesinio mokymo programoms atnaujinti, mokymo personalo kvalifikacijai tobulinti ir mokymui buvo skirta beveik 23,8 mln. Lt. 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros programoje numatyta skirti 20 mln. Lt mokymo personalo kvalifikacijai tobulinti ir naujoms modulinėms profesinio mokymo programoms rengti ir vykdyti. Būtina sudaryti sąlygas ir skatinti profesijos mokytojus stažuotis arba dalį laiko dirbti įmonėse, o kitą dalį – atnaujinti mokymo programas ir mokyti profesinių mokymo įstaigų mokinius. PMI, atsakydamos į Valstybės kontrolės klausimus, nurodė, kad nėra profesijos mokytojo rengimo sistemos Lietuvoje, neorganizuojami dalykinės kvalifikacijos profesijos mokytojų kėlimo kursai, trūksta aukštos kvalifikacijos profesinio mokymo mokytojų išmanančių šiuolaikines

³⁶ Sektoriniai praktinio mokymo centrai – mokymo bazės, kurias įranga aprūpina ūkio sektoriai.

technologinių, gamybos ir paslaugų teikimo proceso naujoves, todėl sudėtinga užtikrinti mokymo atitiktį rinkos reikalavimams.

Lietuvoje nesukurta efektyviai veikianti profesijos mokytojo rengimo ir kvalifikacijos kėlimo sistema, todėl yra rizika, kad tose profesinio mokymo įstaigose, kuriose bus sukurti sektoriniai praktinio mokymo centrai (su naujausiomis technologijomis), gali trūkti aukštos kvalifikacijos profesinio mokymo mokytojų, išmanančių naujas technologijas ir gamybas.

Profesinio mokymo kokybės užtikrinimui taip pat svarbios tinkamos ir rinkos poreikius atitinkančios programos. Profesinio mokymo programos rengiamos vadovaujantis LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu³⁷. Parengtos profesinio mokymo programos derinamos su Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmais bei Lietuvos žemės ūkio rūmais ir teikiamos KPMPC, kuris atlieka programos ekspertizę ir teikia ŠMM programą tvirtinti. Auditorių nuomone, (tai patvirtino ir 6 PMĮ, aplankyti audito metu, darbuotojai), kad to paties dalyko programų turinio kokybė skirtinga skirtinguose PMĮ, nes standartas taikomas mokymo programų sąrangai, o ne turiniui ir kokybei. Išankstinio tyrimo metu, PMĮ vadovai ir dėstytojai nurodė, kad mokyklose parengiami specialistai įgyja skirtingą kvalifikaciją, nes mokyklose, kuriose programos rengia žemesnę kvalifikaciją turintys mokytojai, mokymo programoms keliami mažesni kokybės reikalavimai. Klausimynuose PMĮ nurodė, kad silpnos darbdaviams atstovaujančios organizacijos, menkas jų indėlis į programų rengimą.

Kadangi profesinio mokymo programos rengia atskirai kiekviena profesinio mokymo įstaiga, yra rizika, kad tos pačios srities programos gali būti skirtingos kokybės.

PMĮ analizuodamos mokinių stojimo/baigimo duomenis nurodė, kad pagrindinės mokinių nubyrežimo priežastys yra mokinių įsidarbinimas (apie 27 proc.), perėjimas į kitą mokyklą (apie 25 proc.), nelankomumas ir nepažangumas, kurį lemia žema mokinių mokymosi motyvacija (apie 18 proc.). Didesnis nubyrežimas yra IV pakopos grupėse (profesinio mokymo pakopos pateikiamos 5 priede). PMĮ nuomone taip yra todėl, kad dalis mokinių iš karto ateina mokytis su nuostata nebaigti mokyklos ir negauti kvalifikacijos. III pakopos grupėse besimokančiųjų nubyrežimas yra 10–15 proc. mažesnis negu bendras vidurkis ir susijęs su socialinėmis ir ekonominėmis problemomis. Apie 5 proc. mokinių įstoja į aukštąsias mokyklas nebaigę profesinės mokyklos kurso.

Dauguma PMĮ (35 proc.) nurodė, kad tęstinis mokymas yra problemiškesnis negu pirminis. Įvertinus duomenis nustatyta, kad baigusią pirminį profesinį mokymą mokinių skaičius mažesnis 66 proc. nei tęstinį – 74 proc., ir mokinių įsidarbinimas baigus pirminį mokymą yra mažesnis (50

³⁷Švietimo ir mokslo ministro 2006-01-17 įsakymas Nr. ISAK-90 „Dėl pagrindinio profesinio mokymo programų rengimo ir įteisinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

proc.) nei baigus tęstinį (66 proc.). Rinkoje paklausus tęstinis mokymas sudaro apie 7 proc. PMĮ teikiamų mokymo paslaugų. Taigi, darytina išvada, kad tęstinis profesinis mokymas paklausesnis nei pirminis. Viena aktualiausių profesinio mokymo tęstinumo problemų – įvairiais būdais ir įvairiose mokymosi įstaigose įgytų kompetencijų pripažinimas. Siekiant palengvinti šį procesą ir padidinti darbininko profesijų patrauklumą, bandoma pereiti prie modulinės profesinio mokymo programų struktūros (šiuo metu tik pradėdamos kurti modulinės programos, iki šiol, ŠMM teigimu, parengtos trys).

Dabartinė profesinio mokymo sistema nepakankamai lanksti (dar neįdiegta modulinio profesinio mokymo programų sistema), profesinės mokymo įstaigos mokinys privalo baigti visą mokymo programą, kad gautų įgytą kompetenciją patvirtinantį dokumentą.

Siekiant užtikrinti profesinio informavimo paslaugų prieinamumą visoje šalies teritorijoje, įsteigtas Profesinio informavimo taškų (PIT) tinklas. Šiuo metu bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose, bibliotekose, darbo biržose veikia apie 700 PIT. PMĮ nurodo, kad PIT veiklą vykdo kaip priemonę profesinio mokymo kokybei gerinti.

ŠMM numatė šias profesinio mokymo kokybės tobulinimo priemones dėl mokymo programų, mokytojų kvalifikacijos ir mokymo bazės atitikimo darbo rinkos poreikiams³⁸ (žr. 3 priedą):

- Nuo 2009 m. kuriami sektoriniai praktinio mokymo centrai.
- 2011m. I ketv. numatoma pradėti vykdyti projektus pagal programos veiklų grupę – „Profesiniam ir technologiniam mokymui skirtos infrastruktūros sukūrimas“. Prioritetas bus teikiamas projektams, kuriuos įgyvendins profesinio mokymo įstaigos, dar negavusios ES struktūrinės paramos infrastruktūros plėtrai.
- Vykdomas projektas „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo infrastruktūros plėtra“. Tobulinamas profesinio mokymo turinys.
- Nuo 2010-10-14 KPMPC vykdo projektą „Kvalifikacijų formavimas, modulinio profesinio mokymo sistemos kūrimas“.
- Keliamas profesijos mokytojų statusas ir kompetencija, rengiamos mokymo priemonės. Nuo 2010-08-19 UPC vykdo projektą „Profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas“.

³⁸ Švietimo ir mokslo ministro 2007-12-03 įsakymas Nr. ISAK-2333 „Dėl praktinio profesinių išteklių plėtros programos patvirtinimo“.

PRIEŽASTYS, DĖL KURIŲ SIŪLOMA NEATLIKTI AUDITO

Išankstinio tyrimo metu nustatėme tokias profesinio mokymo kokybės užtikrinimo problemas, kurioms spręsti Švietimo ir mokslo ministerija yra numačiusi priemones ir finansavimą:

- Nėra vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos/modelio, neatliekama profesinio mokymo kokybės stebėseną pagal rodiklius/kriterijus (žr. 1 dalį).

ŠMM numatytos priemonės dėl bendro kokybės užtikrinimo modelio įtvirtinimo;

- KPMPC parengė Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos nuostatus, jų projektą 2009 m. pateikė tvirtinti ŠMM (iki 2010-11-15 nepatvirtintas);
 - vidinių kokybės užtikrinimo mechanizmų diegimas numatytas įgyvendinant Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programą. KPMPC šių metų rugsėjo 20 d. paskelbė kvietimą PMI teikti paraiškas dėl vidinių kokybės užtikrinimo mechanizmų diegimo;
 - profesinio mokymo kokybės vertinimą numatyta PMI įdiegti, įgyvendinant Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programą. KPMPC rengia Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo vykdymo valstybės projekto aprašymą. Projektą numatoma pradėti įgyvendinti 2011 m. II ketvirčio pabaigoje.
- Profesinio mokymo įstaigų tinklas pertvarkomas nepakankamai efektyviai, tik 2010 m. darbo rinkos centrus perdavus ŠMM, vyksta funkcijų perdavimas, ruošiamas profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (žr. 2 dalį).
- ŠMM numatė šias priemones dėl PMI tinklo optimizavimo ir PMI statuso keitimo:
- Iki 2011-07-01 planuojama 9 profesinio mokymo įstaigas perduoti savivaldybėms;
 - Iki 2011-07-01 16 profesinio mokymo įstaigų pertvarkyti į VŠĮ;
 - Iki 2012-07-01 sujungti 7 VŠĮ darbo rinkos centrus su profesinėmis mokyklomis.
- Yra rizika, kad tose PMI, kuriose bus sukurti sektoriai praktinio mokymo centrai (su naujausiomis technologijomis), gali trūkti aukštos kvalifikacijos profesinio mokymo mokytojų, išmanančių naujas technologijas ir gamybas. Kadangi profesinio mokymo programas rengia kiekviena PMI, yra rizika, kad tos pačios srities programos gali būti skirtingos kokybės. Dabartinė profesinio mokymo sistema yra nepakankamai lanksti, profesinės mokymo įstaigos mokinys privalo baigti visą mokymo programą, kad gautų įgytą kompetenciją patvirtinantį dokumentą, o ne mokytis atskirais moduliais, laisvai pasirenkant, atsižvelgiant į mokymo kokybę, PMI (žr. 4 dalį).

ŠMM numatė šias priemones dėl mokymo programų, mokytojų kvalifikacijos ir mokymo bazės atitikimo darbo rinkos poreikiams:

- 2011m. I ketv. numatoma pradėti vykdyti projektus pagal programos veiklų grupę – „Profesiniam ir technologiniam mokymui skirtos infrastruktūros sukūrimas“;
- vykdomas projektas „Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo infrastruktūros plėtra“. Tobulinamas profesinio mokymo turinys;
- nuo 2010-10-14 KPMPC vykdo projektą „Kvalifikacijų formavimas, modulinio profesinio mokymo sistemos kūrimas“;
- keliamas profesijos mokytojų statusas ir kompetencija, rengiamos mokymo priemonės. Nuo 2010-08-19 UPC vykdo projektą „Profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas“.
- Profesinio mokymo kokybės gerinimo priemonių finansavimas pakankamas, tačiau dėl nepakankamo ŠMM planavimo kokybės gerinimo priemonių vykdymas nerezultatyvus (žr. 3 dalį):
 - nuo 2009 m. kuriami sektoriniai praktinio mokymo centrai.

Siūlome stebėti, kaip įgyvendinamos numatytos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo priemonės. ŠMM, neužtikrinus nustatytų profesinio mokymo kokybės problemų rezultatyvaus sprendimo, pagrindinis auditas bus atliekamas vėliau.

L. e. p. 5-ojo audito departamento direktorė

Rasa Gabrilavičienė

Vyriausiasis valstybinis auditorius

Jonas Izokaitis

PRIEDAI

Išankstinio tyrimo ataskaitos
„Profesinio mokymo kokybės
užtikrinimas“
1 priedas

Pagrindinės institucijos, atsakingos už profesinio mokymo kokybės užtikrinimą

Švietimo ir mokslo ministerija:

Išgaliojanti atsakymą už švietimo kokybę;

Atsakinga už valstybės lygmens švietimo stebėsenos organizavimą ir vykdymą

- dalyvauja kuriant profesinio mokymo politiką ir ją vykdo;
- dalyvauja kuriant ir vykdančiam žmogiškųjų išteklių plėtros politiką;
- tvirtina bendrus profesinio mokymo planus;
- nustato formaliojo profesinio mokymo programų ir profesinio rengimo standartų registravimo Studijų ir mokymo programų registre tvarką;
- skelbia informaciją apie profesinio mokymo įstaigų vykdomas formaliojo profesinio mokymo programas, jas vykdančius ir turinčius licencijas jas vykdyti profesinio mokymo teikėjus;
- Vyriausybės nustatyta tvarka išduoda licencijas formaliojo profesinio mokymo programoms vykdyti ir kt.

Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras (anksčiau Profesinio mokymo metodikos centras) turi:

- organizuoti ir (arba) vykdyti kvalifikacijų poreikio prognostinius tyrimus;
- atlikti išorinį profesinio mokymo institucijų veiklos ir (arba) formaliojo profesinio mokymo programų įgyvendinimo išorinį vertinimą;
- organizuoti modulinį programų rengimą ir (arba) jų atnaujinimą; plėtoti profesinio mokymo kreditų sistemą;
- organizuoti centrinio ir sektorių profesinių komitetų veiklą;
- koordinuoti profesinio mokymo metodinių komisijų veiklą ir kt.

Profesinio mokymo teikėjas:

- kartu su steigėju užtikrina profesinio mokymo proceso organizavimo materialinį aprūpinimą;
- organizuoja profesinio mokymo programų, atitinkančių ūkio reikmes, rengimą ir užtikrina profesinio mokymo programų atitiktį profesinio rengimo ar profesiniams standartams;
- užskaito asmeniui bendrojo lavinimo technologijų dalykų, profesinio mokymo programos modulius;

Profesinio mokymo teikėjas privalo:

užtikrinti profesinio mokymo kokybę;

sudaryti profesinio mokymo programose numatytas mokymosi sąlygas, užtikrinti profesinio mokymo programų atitiktį profesiniams standartams ar profesinio rengimo standartams, nuolatinį mokymo turinio ir mokymo metodų atnaujinimą;

sudaryti sąlygas mokytojams ir kitiems profesinio mokymo procese dalyvaujantiems asmenims tobulinti savo kvalifikaciją.

Už mokyklos lygmens švietimo stebėsenos organizavimą ir vykdymą atsakingas mokyklos vadovas

Šaltinis – Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė

Išankstinio tyrimo ataskaitos
„Profesinio mokymo kokybės
užtikrinimas“
2 priedas

Profesinio mokymo kokybės užtikrinimas ES šalyse

Danija	Danijos švietimo ministerija nustatė devynis bendrus kokybės politikos principus: suinteresuotų šalių įtraukimas; bendros nacionalinės gairės; rezultatais paremta stebėseną; kokybės taisyklės; ministerijos pritarimas, stebėseną ir inspektavimas; testavimas ir egzaminavimas; skaidrumas ir atvirumas; išorinis vertinimas (atlieka Danijos vertinimo institutas); tarptautinis bendradarbiavimas ir tyrimai. Danijos kokybės principai suderinti su Europos bendrąja profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sąranga (CQAF).
Suomija	Suomijos kokybės užtikrinimo sistemoje didelis dėmesys skiriamas vidinei kokybės užtikrinimo sistemai, kuri suformuota EFQM sistemos pagrindu, kuri yra orientuota į vidinių ir išorinių profesinio mokymo sektoriaus vartotojų poreikių tenkinimą ir nuolatinį kokybės tobulinimą. Modelis suformuotas remiantis Europos bendrąja profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sąranga (CQAF). Yra dviejų rūšių kokybės užtikrinimo mechanizmai: <ul style="list-style-type: none"> - normatyviniai: licencijavimas, mokymo programų ir kvalifikaciniai reikalavimai, įgūdžių rodymas, finansavimas ir įvertinimas; - savanoriškieji: kokybės valdymas, rekomendacijos, kokybės apdovanojimai.
Nyderlandai	Nustatytos vidaus ir išorinio profesinio mokymo vertinimo procedūros. PMI privalo sukurti ir taikyti kokybės užtikrinimo sistemą, turi reguliariai teikti mokymo kokybės ataskaitas ir kasmetines egzaminų kokybės ir rezultatų ataskaitas. Įsivertinimo ataskaitos yra inspekcijos atliekamo išorinio vertinimo pagrindas. Didelis dėmesys skiriamas Profesinio mokymo programų kokybei ir mokymosi pasiekimų vertinimas.
Jungtinė Karalystė	Kvalifikacijų vertinimo kokybės užtikrinimo sistema atskirta nuo mokymo proceso kokybės užtikrinimo sistemos. Vykdomas PMI veiklos kokybės įsivertinimas ir išorinis vertinimas. Mokymo kokybę kontroliuoja dvi bendradarbiaujančios valstybinės institucijos: Švietimo standartų įstaiga ir Suaugusiųjų mokymosi inspekcija.

Šaltinis – Profesinio mokymo metodikos centras, Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo Lietuvoje ir kitose šalyse studija, 2006.

Išankstinio tyrimo ataskaitos
„Profesinio mokymo kokybės
užtikrinimas“
3 priedas

Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programos veiklų grupės

Veiklų grupės	Tikslai	Rodikliai	Vykdymo laikotarpis	Finansavimo suma, Tūkst. Lt
Kvalifikacijų formavimas ir modulinio profesinio mokymo sistemos kūrimas	Formuoti kvalifikacijas ir kurti naujoviškas, švietimo ir ūkio poreikius atitinkančias modulines profesinio mokymo programas.	Sukurti švietimo paslaugų teikimo modeliai – 1; mokytojai (bendrasis ugdymas ir profesinis mokymas), kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas – 580; dėstytojai (aukštojo mokslo studijos) – 70.	2010 II ketv. – 2013 II ketv.	9 971,2
Profesijos mokytojų ir dėstytojų technologinių kompetencijų tobulinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas	Suteikti profesijos mokytojams ir kolegijų dėstytojams technologinių kompetencijų dirbti naujoje (sektorinių praktinių mokymo centrų) bazėje.	Sukurti švietimo paslaugų teikimo modeliai – 1; 25 švietimo posričiuose buvo į modulinės prof. mokymo programas pertvarkytų programų; parengti ir atnaujinti prof. standartai ne mažiau kaip 5 ūkio sektoriuose; pagal neformaliojo švietimo programas apmokyta 100 mokytojų.	2010 II ketv. – 2013 II ketv.	20 000,0
Sektorinių praktinių mokymo centrų infrastruktūros sukūrimas	Gerinti besimokančių asmenų pasirengimą praktinei veiklai ir sudaryti sąlygas mokytojams ir dėstytojams nuolat tobulinti kvalifikaciją.	Sukurti 42 modernūs sektoriniai praktinio mokymo centrai.	2009 IV ketv.– 2013 IV ketv.	404 680,0
Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo infrastruktūros plėtra	Užtikrinti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos tolygumą ir sudaryti lygias galimybes visiems pedagogams gauti kokybiškas kvalifikacijos tobulinimo paslaugas.	Modernizuoti 48 švietimo centrai (iš jų 14 bus rekonstruoti arba remontuoti) kiti aprūpinti įranga. Tiesioginės naudos gavėjai iš investicijų į švietimo infrastruktūrą – 10 000.	2009 II ketv. – 2011 II ketv.	13 354,8
Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra	Sudaryti sąlygas pedagogams nuolat tobulinti savo kvalifikaciją.		2010 II ketv. – 2013 II ketv.	25 000,0
Bendrųjų kompetencijų besimokantiems asmenims suteikimas	Sudaryti sąlygas besimokantiems asmenims gerinti prisitaikymo prie socialinės aplinkos gebėjimus	Sukurtos bendrųjų kompetencijų mokymo programos, parengti suaugusiųjų mokymui adaptuoti bendrojo lavinimo dalykų vadovėliai. Sukurtas ir įdiegtas suaugusiųjų švietimo organizavimo modelis savivaldybėse. 4000 apmokytų suaugusiųjų, 300 pakėlusių kvalifikaciją andragoų, 1 portalas, 2 informacinės kampanijos, 23	2010 I ketv. – 2014 IV ketv.	15 000,0

		įgyvendintos neformaliojo suaugusiųjų švietimo programos, 3 tyrimai, apie 150 veiklose įvairiomis formomis dalyvavusių organizacijų.		
Profesiniam ir technologiniam mokymui skirtos infrastruktūros sukūrimas	Gerinti besimokančių asmenų pasirengimą praktinei veiklai ir sudaryti sąlygas mokytojams ir dėstytojams nuolat tobulinti kvalifikaciją.	Atlikti reikiami statybos, rekonstravimo ir remonto darbai, įrangos, prekių ir paslaugų pirkimas. Remiamos profesinio mokymo įstaigos, kurios nepatenka į 2007-2013 m. valstybės finansuojamus projektus, skirtus įstaigų atnaujinimui.	2011 II ketv. – 2013 II ketv.	4 810,0
Modulinėms mokymo programoms skirtų mokymo priemonių rengimas, modulinė programų diegimas profesinio mokymo įstaigose	Didinti profesinio mokymo lankstumą, gerinti besimokančių asmenų pasirengimą praktinei veiklai.	Sukurtos ir įdiegtas modulinio mokymo programos profesinio mokymo įstaigose. Parengtos modulinės mokymo priemonės (vadovėliai, užduočių rinkiniai ir pan.). Apmokyti dirbti su naujomis programomis pedagogai.	2011 I ketv. – 2014 I ketv.	79 570,0
Vidinių profesinio mokymo kokybės užtikrinimo mechanizmų diegimas profesinio mokymo įstaigose	Gerinti profesinio mokymo kokybę.	Įdiegtas vidinio profesinio mokymo kokybės užtikrinimo mechanizmas, personalo mokymai, pateikta informacija apie projektų eigą, pristatyti rezultatai.	2010 II ketv. – 2012 IV ketv.	6 000,0
Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo vykdymas	Gerinti profesinio mokymo kokybę.	Vykdomas profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas, vertintojų mokymai, išorinio vertinimo peržiūra ir rekomendacijų proceso tobulinimui parengimas, pristatyti rezultatai.	2011 II ketv. – 2014 IV ketv.	4 000,0

Šaltinis – Praktinio profesinio mokymo išteklių plėtros programa

Išankstinio tyrimo ataskaitos
„Profesinio mokymo kokybės
užtikrinimas“
4 priedas

Profesinių mokyklų skaičius 2000-2011 m.

Mokslo metai	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011
Profesinių mokyklų sk. (ŠMM)	84	81	82	83	73	76	80	80	80	78	72

Šaltinis – Statistikos departamentas

Išankstinio tyrimo ataskaitos
„Profesinio mokymo kokybės
užtikrinimas“
5 priedas

Pagrindinio profesinio mokymo pakopos

Pakopos	Išsilavinimo reikalavimai	Mokymosi trukmė	Vykdomai procesai	Pasiekiamas išsilavinimo lygis	Išduodamas dokumentas
I	Neturintis pagrindinio išsilavinimo	2 metai *	Profesinis mokymas	Profesinė kvalifikacija	Kvalifikacijos pažymėjimas
I	Neturintis pagrindinio išsilavinimo	3 metai	Profesinis mokymas Pagrindinis ugdymas	Profesinė kvalifikacija / Pagrindinis išsilavinimas	Kvalifikacijos pažymėjimas Pagrindinio išsilavinimo pažymėjimas
II	Pagrindinis išsilavinimas	2 metai *	Profesinis mokymas	Profesinė kvalifikacija	Kvalifikuoto darbuotojo diplomas
III	Pagrindinis išsilavinimas	3 metai	Profesinis mokymas Bendrasis vidurinis ugdymas	Profesinė kvalifikacija / Vidurinis išsilavinimas	Kvalifikuoto darbuotojo diplomas Brandos atestatas
IV	Vidurinis išsilavinimas	1, 1,5 arba 2 metai	Profesinis mokymas	Profesinė kvalifikacija	Kvalifikuoto darbuotojo diplomas

Šaltinis – Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė